

Bakos-Kovács Kitti „Átalakulás és hitelezővédelem az uniós normák és a közép- és kelet-európai tagállamok jogának keresztmetszetében” címmel védte meg doktori értekezését

Az európai társasági jogi szabályozás nem jelent egy egységes és átfogó joganyagot, igaz ez a gazdasági társaságok státuszváltozását (átalakulását) felölelő uniós jogforrásokra is. A nemzeti szabályozások egymás mellett élése és az alkalmazandó normák heterogenitása, valamint az uniós jogalkotói törekvések megjelenése a határokat átívelő gazdasági kapcsolatokban a tagállamokon belül a nemzeti rendelkezések alkalmazása során jelentkező, valamint a tagországok között felmerülő szabályozási ellentmondásokat is megsokszorozták. A gazdasági társaságok szervezeti változásaira vonatkozó jogszabályi rendelkezések tehát nem csupán a hazai szabályozásban rejtenek magukban anomáliákat, hanem uniós szinten is hordoznak megoldatlan problémaköröket. A dolgozat ennek keretében a teljesség igénye nélkül és gondolatébresztő, valamint összehasonlító jelleggel kíván néhány olyan kérdéskört felvillantani, amelyek az uniós szabályozás és a tagállami végrehajtás következtében ellentmondásokat mutatnak. A kutatás célja a fentiekből fakadóan az európai jogalkotási irányokra való kitekintés és a jog-összehasonlító elemzés keretében kétirányú volt: A gazdasági társaságok uniós szabályozásának a megközelítésénél vizsgáltuk az alapszabadságok és a gazdasági társaságok státuszváltozásának (átalakulásának) kapcsolatát. Megállapítható, hogy a gazdasági társaságok státuszváltozása a letelepedés szabadságával összefüggésben az elsődleges és a másodlagos letelepedés határán áll a származtatott alapítás lehetőségére, valamint a honosság és az alkalmazandó nemzeti jog megváltozására tekintettel, azonban kitüremkedve a letelepedés szabadságának a hatóköréből behatol a tőke szabad mozgását garantáló rendelkezések alkalmazási területére is. Ezt követően a kapcsolódó fogalmi rendszer bemutatását és tisztázását kíséreltük meg: a státuszváltozás (átalakulás) általános fogalmát az Európai Unió társasági joga egységesen nem használja, hanem csak egyes típusait fedi le parciális jelleggel; annak megvalósulási esetköreit, személyi hatályát az egyes tagállamok jogi szabályozása is eltérően kezeli. A probléma gyújtópontja, hogy a jogutódlási folyamatok közül az uniós jogalkotás határokon átívelő kontextusban csak az egyesülés folyamatát öleli fel, nem érinti azonban a szétválás vagy a formaváltás lehetőségét. A határokon átnyúló szétválás és a formaváltás vs. székhelyáthelyezés problematikájára tett észrevételeinket úgy összegezhettük, hogy külön uniós jogharmonizációs rendelkezések hiányában a szétválás és a formaváltás (székhelyáthelyezés) határokon átnyúló folyamatainak a megítélésénél a letelepedés szabadságából, a nemzeti kollíziós jogi szabályokból és társasági jogi rendelkezésekből kell kiindulni. Vizsgálni kell azt, hogy a fogadó állam joga az adott társasági formák részvételével nemzeti keretek között lehetővé teszi-e az ilyen típusú átszervezést, és ha igen, akkor az milyen feltételekkel és milyen jogkövetkezmények alkalmazásával válhat hatályossá. Ezen elméleti alapvetéseket követően – tekintettel arra, hogy a státuszváltozással összefüggésben megfogalmazható kérdések igen szerteágazó kört ölelnek fel – egy olyan példát, a hitelezővédelmi rendelkezések bemutatását választottuk a szemléltetésre, amely egyrészt a gazdasági társaságok státuszváltozásához kapcsolódó valamennyi uniós jogforrásban

megjelenik, másrészt pedig mind a hazai végrehajtó jogszabályokban, mind a tagállamok nemzeti rendelkezéseinek az együttes alkalmazása során számos szabályozási hézag kialakulására adott okot. Az Európai Unió társasági jogában a hitelezővédelem területén sem találunk egységes harmonizációs törekvéseket, így a hitelezővédelmi politika a tagállamokban különböző színvonalon valósul meg. A jog által biztosított hitelezővédelmi eszközök létjogosultsága a gazdasági kapcsolatba kerülő felek érdekeinek a biztosításában és a köztük lévő egyensúly fenntartásában, megteremtésében rejlik. Általánosan érvényesülő megállapítás, hogy a jognak ezen a területen is csak indokolt esetben és akkor lehet/kell beavatkoznia, ha az adott szerződő fél érdeke a szerződés megkötését követően beállott körülmények változása folytán ténylegesen védelmet igényel. Ilyen előre nem látható kockázatot jelenthetnek a felek között fennálló jogviszony időtartama alatt bekövetkező, a gazdasági társaság státuszváltozásának keretei között megvalósuló, a szervezeti forma megváltoztatását és átstrukturálását eredményező jogutódlási folyamatok. Ehhez kapcsolódóan célunk az egyes tagállamok gyakorlatában érvényesülő azon hitelezővédelmi rendelkezések feltárása volt (különös tekintettel a lejárt tartozások esetében a felelősségi rendelkezésekre, míg az esedékessé nem vált követelések vonatkozásában a hitelezők biztosíték- követelési jogára nézve), amelyek a gazdasági társaságok szervezeti változásaiban rejlő kockázati tényezőket kiegyensúlyozva a hitelezői követelések megtérülésének a biztosítására hivatottak. Ezeket a védelmi eszközöket mind tagállamon belüli, mind pedig határokon átnyúló relációban elemeztük. A 2011/35/EU irányelv, az SE rendelet, valamint a 2005/56/EK irányelv nem rendelkezik a társaságot, illetve a tagokat terhelő helytállási kötelezettséget megalapozó tagállami normák közelítéséről, illetve ezzel kapcsolatban minimumstandardok sem kerültek lefektetésre az uniós normában. A státuszváltozáshoz kapcsolt felelősségi rendelkezések harmonizációja csak a részvénytársaságok határokon belül zajló szétválásával kapcsolatban merült fel az uniós szinten. Az irányelv a jogutód gazdasági társaságok helytállási kötelezettségét megalapozó tagállami rendelkezések összehangolására többlépcsős választási lehetőséget engedett a nemzeti jogalkotónak. Tekintettel arra, hogy az egyesülési formációkhoz kapcsolódóan az irányelvi rendelkezések nem tartalmaznak harmonizációs előírásokat, valamint a szétválás esetében az uniós jogalkotó opcionális választási lehetőséget enged a tagállamoknak, a határon átnyúló átalakulási formációk esetében több jogrend érintettsége miatt nem mellőzhető a jogutód gazdasági társaság, illetve a volt tagok helytállási kötelezettségére vonatkozó nemzeti rendelkezések összehasonlító elemzése. A hitelezők részére a felelősségi rendelkezések is garanciát nyújthatnak, azonban a helytállási kötelezettséget megalapozó rendelkezések alkalmazására adott esetben már csak utólag kerülhet sor, megelőző jelleggel ezek a szabályok nem érvényesülhetnek. Ebből fakadóan a részvénytársaságok egyesüléséről és szétválásáról szóló irányelvek kifejezetten felhívják a tagállamokat arra, hogy a hitelezők védelme érdekében külön védelmi mechanizmust dolgozzanak ki a szervezeti változásban részt vevő gazdasági társaságot terhelve, amennyiben a hitelezők követelése az egyesülési/szétválási terv/szerződés közzétételét megelőzően keletkezett, és a közzététel időpontjáig még nem vált esedékessé sem. Az irányelvekben, illetve az SE-rendeletben meghatározott minimumstandardok lefektetése mellett azonban a hitelezőket megillető védelmi lehetőségek szabályozása tagállami hatáskörben maradt. A tagállamok közötti anomáliák feltárásával összefüggésben – az uniós rendelkezések bemutatásán kívül és azon alapulva – a közép- és kelet európai térség, valamint piaci, gazdasági kapcsolatok vonatkozásában öt olyan tagállam (Magyarország, Ausztria, Csehország, Románia és Bulgária) gyakorlatát vetettük össze, amelyek az alkalmazott feltételekben eltéréseket mutatnak egymástól.

Jog-összehasonlító megközelítés keretében eddig csak kevés olyan munka született, amely egyrészt az uniós szabályokból kiindulva a gazdasági társaságok határon átnyúló szervezeti változásainak problémáit boncolgatta volna, másrészt pedig nem a nagy európai jogrendszerek bemutatásának szentelt figyelmet, hanem a kisebb, illetve az újonnan csatlakozott, közép- és kelet-európai tagországok szabályozási rendszerét vizsgálta. A témaválasztás indokoltsága e tagállamok esetében a közös történeti gyökerekre, a szocialista rendszerből kinövő jogfejlődésre, a nagy jogrendszerek megoldásaitól eltérő nemzeti hagyományokra és jogi kultúrára, a térség gazdasági kiaknázásban rejlő lehetőségek jelentőségére, valamint a nemzeti forrásokhoz való hozzáférés korlátozott voltára vezethető vissza.

*Dr. Bakos-Kovács Kitti
egyetemi tanársegéd*